

Španělská Amerika, Nizozemské impérium, nástup Anglie války s Nizozemím

Evropa ve světové ekonomice 2023

Španělské impérium v Americe

- **Kastilie** – vnitrozemní stát (obchod s vlnou, **reconquista**, Hidalgos); **Aragonie** SZM mocnost; 1492 – spojení a dobytí **Granady**;
- SZM stále dominují italské státy → dobytí **Kanárských o.** a nájezdy na **Afriku**;
- 1492 Kolumbus (**Karibik**), 1513 Balboa (**Pacifik**); 1521 Cortez dobyl Tenochtitlán → **Nové Španělsko** (Mexiko); 1532 Pizarro dobyl Cuzco → **Nová Kastilie** (Peru);
 - **Aztékové**: vyspělá zemědělská civilizace s několika velkými městy (cca 11mil.); vládnoucí náboženská a vojenská aristokracie – masa ovládaných zemědělců prostřednictvím lokálních vládců v jednotlivých (městských) státech – nebyla plně integrovaná (dobyetí 1427);
 - **Inkové** – obrovská, multietnická, málo soudržná říše vzniklá dobytím; tribut pastevecké a zemědělské populace (20mil.);
 - *Příklad: Solís 1516 La Plata; **Buenos Aires** (Mendoza) 1536-47; Asunción (Guaraní) – BA 1580;*
- **Strategie**: zajetí vládce, převzetí nucené práce, **encomienda** (křest za práci);
- Karibské **ostrovy** – čisté kořistění (populace vybita); posouvání hranice plundrování...

La expansión de la Corona de Aragón por el Mediterráneo (siglos XIII-XV)

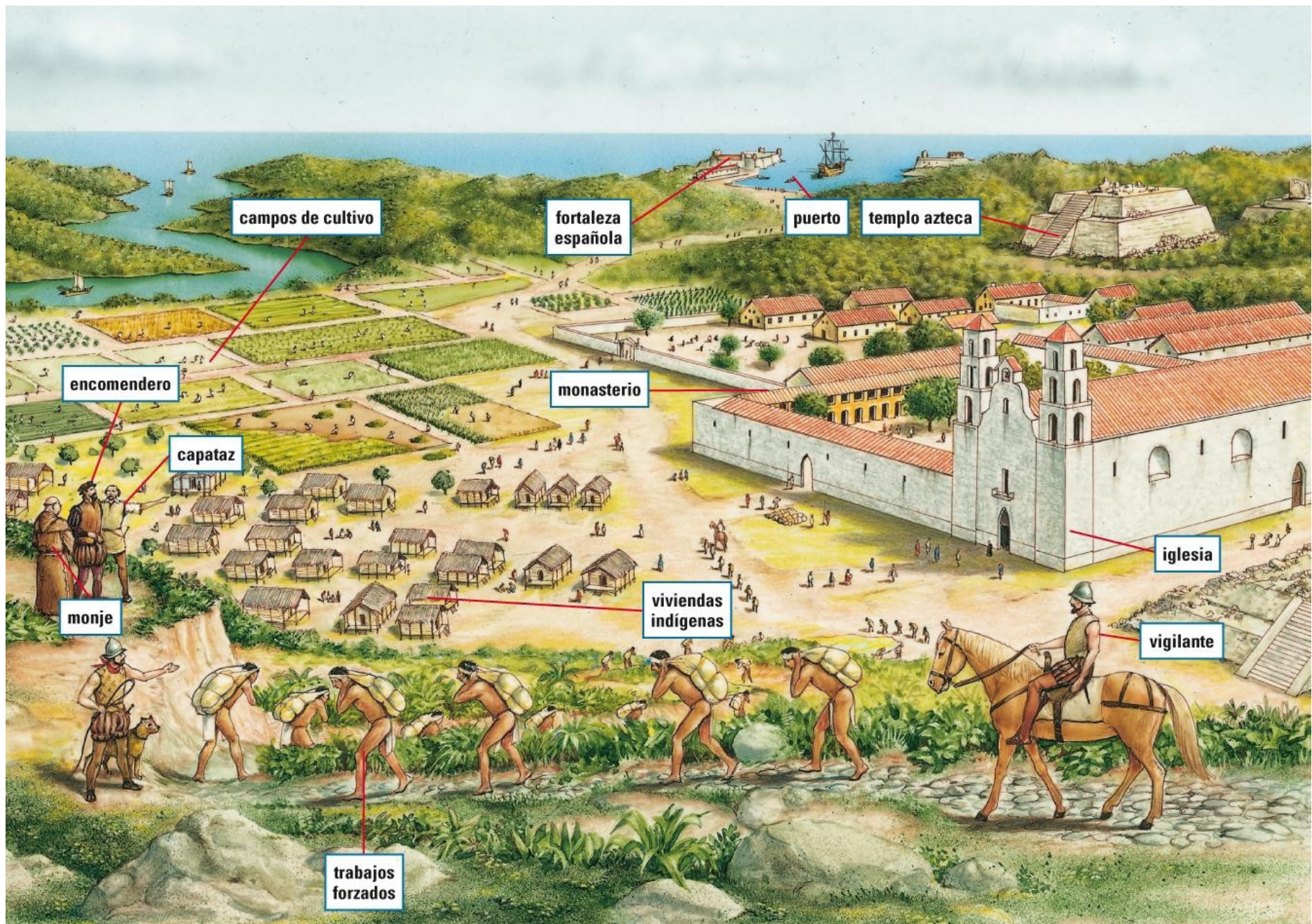
Mexico Valley

c. 1519

- Brackish Water
- Fresh Water
- Marshes
- Chinampas
- Causeway

campos de cultivo

fortaleza española

puerto

templo azteca

encomendero

monasterio

capataz

iglesia

monje

viviendas indígenas

vigilante

trabajos forzados

Španělská a portugalská Amerika

- **Kolumbovská výměna** – koně, krávy, ovce, prasata, bavlna, pšenice, káva, banány, třtina X kukuřice, brambory, buráky, rajčata, okurky, kakao;
- **Kovy** – kořist **zlata**, od 1540 **stříbro** v Mexiku a Bolívii (Potosí 160tis. obyv.); stříbrná flotila;
- **Regulace** exportů a importů – licencuje Sevillská gilda **Consulado** (infrastruktura a regulace počtu lodí, výběr daní a poplatků - *quinto*);
- **Nový svět** se konsoliduje v 17st. (imigrace za 16. a 17st. 700tis. lidí); kůže, cukr, košenila;
- **Portugalci**: 1500 Cabral (Porto Seguro) – **Brazílie**, model atlantických ostrovů, cukr a otroci; (Pernambuco) – pokles v 18st. (konkurence FRA a GB Karibiku), oživení zlato a diamanty;
- **Nizozemské** ovládnutí Pernambuca a Brazílie 1630-1654; jen částečně úspěšné a prodělečné...

Consulado de mercaderes 1543 (Filip II.)

Cerro Rico and the Imperial Municipality of Potosí (1758) (by Gaspar Miguel de Berrío)

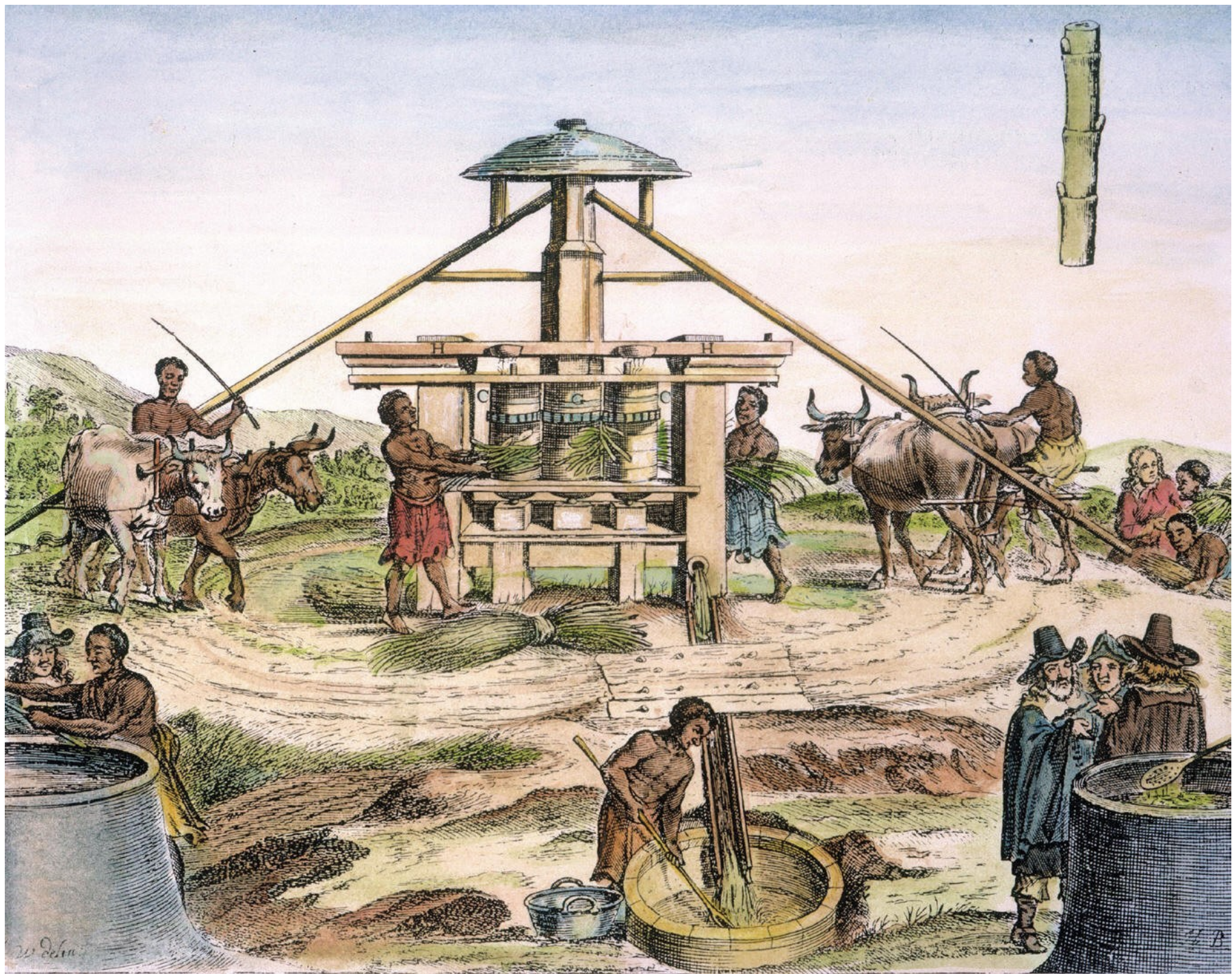
Nad městem Potosí se tyčil velký červený Cerro Rico neboli "Bohatý kopec". Od roku 1545 (vrchol v letech 1575-1635) jej těžila masa domorodých andských mužů.

Serra Pelada,
Brazil 1970-1989

Drahé kovy přepravené z Amerik do Evropy (t)

	Zlato	Stříbro
1500–1600	150	7 500
1600–1700	158	26 168
1700–1800	1 400	39 157
Celkem (1500–1800)	1 708	72 825

Dynastie	Období
Čchin	221-206 BC
Chan	206 BC – 220 AD
Wej (Toba)	386–534
Suej	581–618
Tchang	618–907
Sung	960–1279
Jüan (monglolská)	1271–1368
Ming	1368–1644
Čching (mandžuská)	1644–1911

Ming Čína (1368-1644)

- Vůdce **rebelie** Jüan-čang (dobyl Nanking, 1363 bitva na jezeru Pcho-jang-chu), zničil sídlo Jüan v Dadu (Peking); jako císař **Chung-wu** (1368-1398) obnovil infrastrukturu, závlahy, kanál, Žed'; sestavil nový konfuciánský kodex;
- 1380 popravil kancléře a **koncentroval moc**; kontrola zemědělství (soběstačné komuny a omezení pohybu) a hospodářství (omezení obchodu);
- Syn vládl jako **Jung-le** (1402-1424), hl. město **Peking** (1403); obrovské tributární **námořní výpravy** (**Zheng-He**, 1405-1433, 317 lodí); **konfuciánský svět** (podřízené státy platí tribut výměnou za uznání svrchovanosti a ochranu);
- Změna politiky – **omezení obchodu**, 1500 a 1525 likvidace obchodní flotily (2tis. lodí) (1851);
- **Cizinci**: obchodníci jen výjimečně – tolerance POR v Kantonu (**Makao**: regulace- potraviny, zákaz vpuštění cizinců); zprostředkování **Čínsko - Japonského** obchodu (kvalitní hedvábí za stříbro);
- Technologicky **vyspělá země**: mechanizovaná textilní produkce (voda), produkce železa i koks – **regresy**;
- Odpor proti integraci trhů, problematická majetková práva, **intervence státu** (*Landes*) – malá motivace k investicím a inovacím; monopoly (sůl, železo, čaj, IT); ženy mimo ekonomiku;
- Správa (**konfuciánská**) – kompletní **kontrola státu** (vzdělání-testy, písmo, bydlení, barvy, oblékání) – *sluhové oči a uši*; **neměnnost** a **tradice**, horlivost úředníků;
- **Konec Ming** – ztráta Pekingu 1644 (rebelie) – oslabená říše dobytá Džürčeny - **Mandžui** (1662 jih) až do 1913;

Ču Jüan-čang, jako Chung-wu první císař Ming (1368-1398)

Nurhači, zakladatel státu Džürčenů (1606-1626), otec Chung Tchaj-tiho, zakladatele Mandžuské dynastie Čching

	Počet lodí	Personál	Destinace
1405–1407	62	27 000	Kalikut, Jáva, Sumatra
1407–1409	-	-	Kalikut, Siam, Jáva, Sumatra
1409–1411	48	30 000	Malaka, Sumatra
1413–1415	63	29 000	Hormuz, Maledivy, Bengálsko, Čampa (Vietnam), Jáva, Sumatra
1417–1419	-	-	Hormuz, Aden, Mogadiš (Somálsko), Malindi (Keňa), Jáva, Ryuku (Japonsko), Brunej
1421–1422	41	-	Aden, východní Afrika, Sumatra
1431–1433	100	27 500	Ceylon, Kalikut, Hormuz, Aden, Malindi, Vietnam, Sumatra, Jáva, Malaka
<i>Kolumbus 1492–1493</i>	3	90	<i>Karibské ostrovy</i>
<i>Da Gama 1497–1498</i>	4	170	<i>Malabarské pobřeží Indie</i>
<i>Magalhães 1519–1522</i>	5	274	<i>Obeplutí země</i>

Nástup Nizozemí

- Křížení obchodních cest (Alpy, Balt):
 - nejrozvinutější západní manuf. a obch. oblasti: **Flandry** (Bruggy, Gent, Antverpy), Valonsko (Lutyche), **Brabant** (Brusel).
- Z Burgundského dědictví **1477 Habsburkům** – ti na španělský trůn (1516-1700); Karel V. vládl z Nizozemí, syn **Filip II.** (1556-1598) zemi opustil a vládl ze Španělska;
 - **povstání** – výše daní a reformace (vlivní kalvinisté);
 - Filip II. – snaha o obnovu kontroly provincie (klíčový zdroj příjmů koruny) a náboženská perzekuce;
 - otevřená **revolta 1567** – k potlačení vyslán vévoda z Alby, poprava vůdců povstání;
- Válka 1568-1618:
 - **Vilém I. Oranžský** – postupně dílčí úspěchy;
 - Španělská vzbouřená armáda vyplenila **Antverpy** – katolíci na jihu podpořili Španěly – **rozdělení**;
 - sedm severních provincií, republika (**Utrechtská unie 1579**), rozsáhlá emigrace z Flander (polovina lidí) + hugenoti z FRA a židé z Pyrenejí;
 - Antverpy a Brabant drasticky zasaženy, **Amsterdam** nové obchodní centrum (růst 4x na 200k);
- Nizozemí – tradice **kupecké oligarchie** a městských států, ale (také) nejproduktivnější **vnitrozemí**:
 - hortikultury, živočišné produkty, mlýny; mezin. dělba práce, dostupný kapitál; sekulární vzdělání;
 - sebevědomý **moderní národ**;

Table 1.2 Rough estimates of the number of mouths fed by 100 people working in agriculture 1500/20–1800

	1500/20	1600	1700	1800
England/Wales	132	143	182	248
Belgium	173	160	192	233
Netherlands	177		219 ^a	277
France	138	145	158	170
Italy	133	143	122	129
Poland	100	101	101	105
Spain	114	130	122	129

Note: ^a1670.

Sources: England/Wales and France: Wrigley (1987,187); for other countries, see Van Zanden (1998a).

Table 1.1 Estimated crop yields and yield ratios for 12 countries in about 1800 (crop yields in hl per ha)

	Crop yields				Yield ratios			
	Wheat	Rye	Barley	Oats	Wheat	Rye	Barley	Oats
England	20.3		29.3	32.5	11.3		12.7	9.0
Ireland	19.9		31.2	32.9				
Netherlands	18.9	15.4	27.7	28.8	11.2	7.5	14.2	11.1
Belgium	19.6	20.8	25.3	25.1	11.5	12.2	14.1	13.2
France								
north	14.4	12.1	14.0	15.4	6.6	5.5	6.9	8.5
south	10.1	9.7	12.3	14.5	6.2	5.5	6.6	7.1
total	12.2	10.8	13.5	15.2	6.4	5.5	6.8	8.2
Italy	6.9	7.6	10.1	9.9	4.1	4.4	5.0	5.2
Spain	7.0	4.0	9.0	9.5	4.5	2.5	7.0	
Germany								
4 dept.	13.7	13.2	20.4	25.8	7.1	7.1	6.7	8.0
total	13.7	12.5	13.5	17.0				
Austria	12.8	12.9	19.2	19.3	4.0	4.0	4.6	5.2
Sweden					6.0	5.9	5.9	5.0
Russia					3.0	3.1	3.1	3.6

Source: Van Zanden (1998a).

THE NETHERLANDS

THE WARS OF INDEPENDENCE

English Miles
 20 10 0 20 40

REFERENCE

The coloured area represents the Netherlands in the time of Charles V. The light green and the dark green distinguish the United Provinces and the Spanish Netherlands after the former had established their independence. Ecclesiastical territories are coloured purple.

Willem van de Velde - A Dutch Ship and Other Small Vessels (1658)

Simon de Vlioger - A Dutch Man-of-War and Various Vessels in a Breeze (1642)

Nizozemí – obchod a průmysl

- Rozvoj **lodářství** a lodní dopravy;
- Obilí z Baltu (Gdaňsk) – „**Mother Trade**“, reexport do ENG a FRA;
- **Lov sledů** v Severním moři, „Herring buis“ – průmysl, inovace, specializace – Fluit; Indienman...
- **Textilní průmysl:**
 - roste na úkor Flander – dodávky vlny místo SPA z ENG;
 - vývoz látek na Balt (za obilí) a SZM;
 - do NED luxus z východu a reexport do ENG, FRA a Baltu;
 - výhody NED: levnější **doprava, kapitál, konexe**, přístup k lisabonskému trhu s kořením;
- Novinkou **severní obchod** s RUS – vytlačení ENG z cesty přes **Archangelsk** (kožešiny a kaviár); pod NED tlakem **úpadek Hanzy** (dominantní od 1282 – monopol na Baltu); životně důležité dovozy z **Baltu** – **obilí** a **materiál** na stavbu lodí (dřevo, smola, koudel, lana);

Despair not, spare your enemies not, for God is with us

Afonso de Albuquerque, guvernér portugalské Indie (1509-1515), dobyl Goa, Diu, Hormuz a Malaka.

Jan Pieterszoon Coen 1618-1629 důstojník Nizozemské východoindické společnosti (VOC) generální guvernér Nizozemské východní Indie, zakladatel Batávie, dobyvatel Moluk.

Robert Clive, 1744-1760, první britský guvernér bengálského předsednictví. Viktor z Plassey.

Budování impéria v Asii

- Embarga a **blokády** (1585 a 1598) – k získání luxusního zboží východu (pro ENG, FRA, RUS) **kontrola** jeho **zdroje**; výpravy 1594, 1597, 1601 (65 lodí), snížily cenu pepře v Evropě... -> rozhodnutí **získat monopol**;
- 1602 **Východoindická společnost** (VOC a.s.):
 - **21 let** monopol; právo zakládat pevnosti, vést obranou válku a uzavírat smlouvy (Jan Pieterszoon Coen);
 - **plán**: obsadit **strategické pozice** rivalů, participovat na místním obchodě a odsát zisky;
 - cílem **pepř** (kultivace na velkém prostoru), **molucké koření** jen Ambon a Bandas (cenové rozdíly 1:30:100:240);
- Navázání kontaktů s místními vládci a uzavření **exkluzivních smluv**; (vyloučení ENG); 1616 okupace **Moluk**:
 - **Ambon**: převzetí nucené práce, exkluz. hřebíček, kvóta pro rodiny;
 - **Bandas** – autonomní městské státy, 1621 zmasakrování místního obyvatelstva;
 - **Plantážní systém**: rozdělení na oblasti – pracovník VOC nakoupil otroky a produkoval koření, prodával VOC za regulovanou cenu (-> kultivační systém v hol. Indonésie 19st.);
- Důležité momenty kampaně:
 - sult. **Bantam** – využívá střetu VOC s ENG, obsazuje stanici VOC v Jakartě, JP Coen vypaluje Jakartu a zakládá **Batavii** 1619;
 - **Malaka** dobytá 1641;
 - Dobytí **Ceylonu** dokončeno 1656;
- **Vítězství** ve válce se SPA (def.1648) – uvolnění rukou – dobytí POR pevností na Malabaru (kromě Goa);
 - **POR** se přesunují do **Makassaru**; NED požadavek na ukončení obchodu s Molukami -> kampaně 1667 a 1669;
 - **Kontrola produkce** a obchodu s kořením **dokončena** (zvláštní charakter);
- **Bavlněné látky** z Koromadnelu z počátku jen na směnu za koření Moluk; později žádaná komodita v JAP, Persii i Evropě;
 - podíl bavlněných oděvů v prodeji VOC roste z 17% (1650) na **43%** (1700), koření klesá z 58% na 37%;
- Odolali: Ming Čína, Tokugawovo Japonsko (1603-1867, Sakoku 1641) a vnitrozemská Indie;

BANDA.

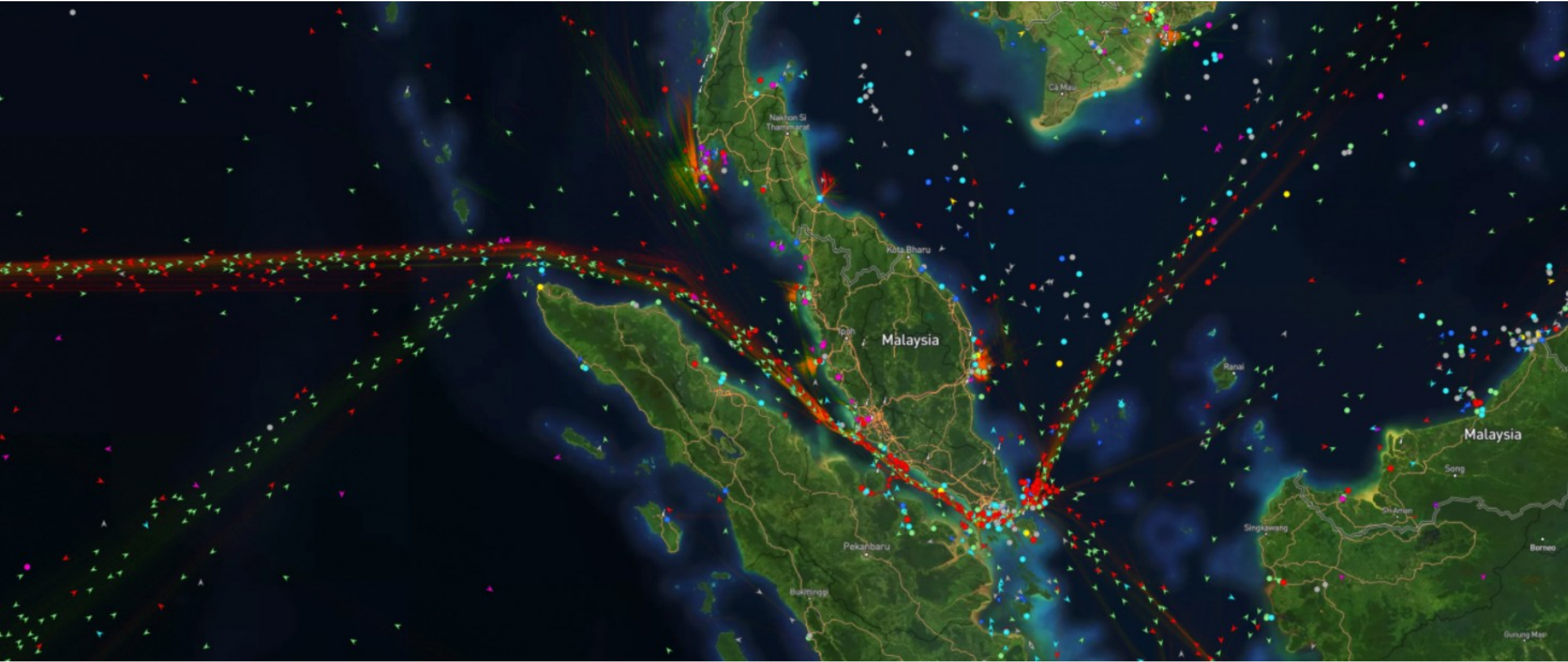
J. N. P. Verbeek del.

Est. de Jelard

Fort Belgica-Eiland Banda Neira.
Forteresse Belgica-Iste de Banda Neira.

Sultanate Malacca

Zheng he (Čeng Che) – 1405 in Malacca

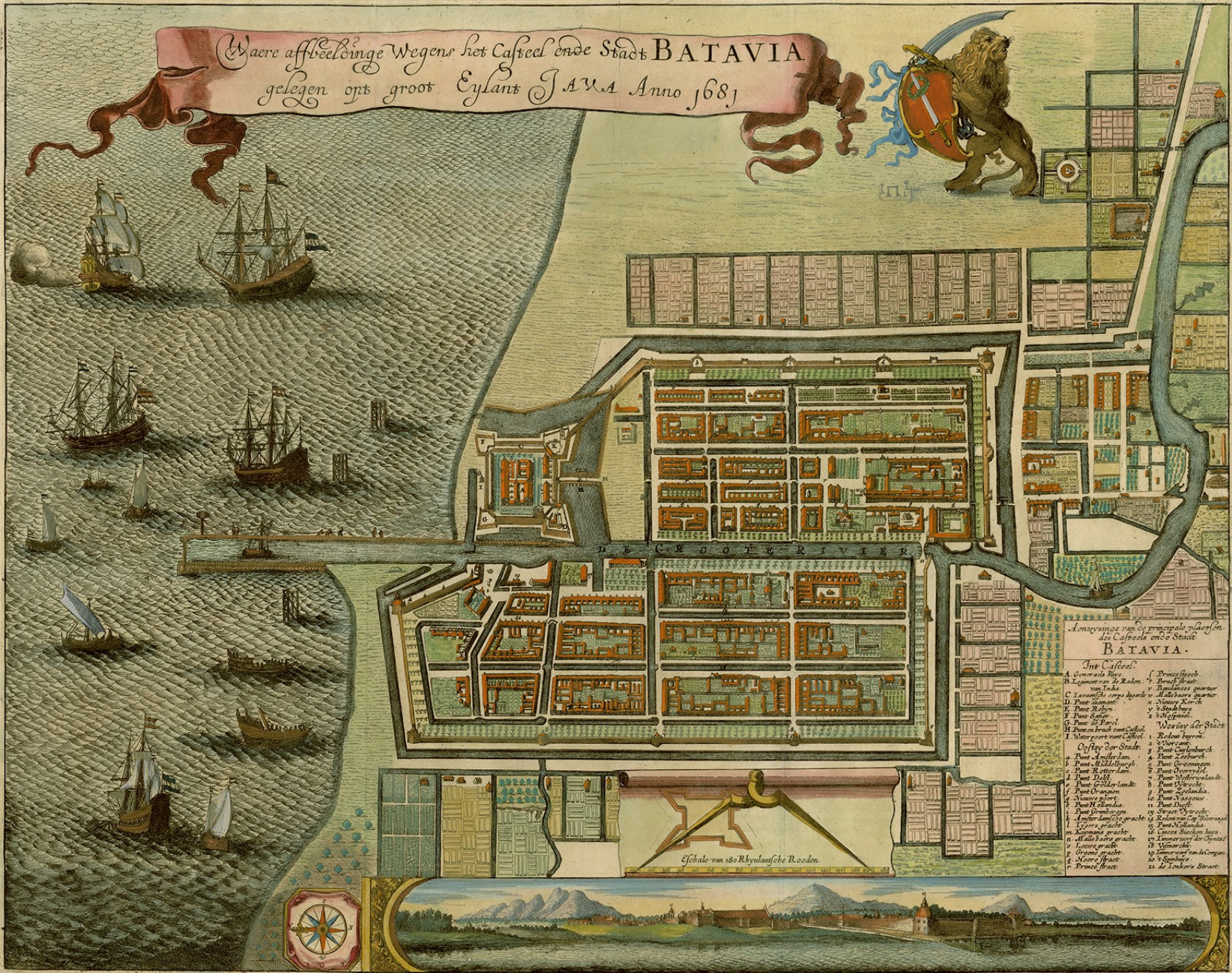
Portuguese Malacca 1511

Dutch Malacca 1641

Waere afbeeldinge Wegens het Casteel ende Stadt BATAVIA
gelegen op't groot Eylant J.A.V.A Anno 1681

Afbeelding van de principaale plaatsen
des Casteels ende Stadt
BATAVIA.

- In't Casteel.**
- A. Generaals Bure.
 - B. Lijcken van de Raet.
 - C. Lijcken van de Raet.
 - D. Lijcken van de Raet.
 - E. Lijcken van de Raet.
 - F. Lijcken van de Raet.
 - G. Lijcken van de Raet.
 - H. Lijcken van de Raet.
 - I. Lijcken van de Raet.
 - K. Lijcken van de Raet.
 - L. Lijcken van de Raet.
 - M. Lijcken van de Raet.
 - N. Lijcken van de Raet.
 - O. Lijcken van de Raet.
 - P. Lijcken van de Raet.
 - Q. Lijcken van de Raet.
 - R. Lijcken van de Raet.
 - S. Lijcken van de Raet.
 - T. Lijcken van de Raet.
 - U. Lijcken van de Raet.
 - V. Lijcken van de Raet.
 - W. Lijcken van de Raet.
 - X. Lijcken van de Raet.
 - Y. Lijcken van de Raet.
 - Z. Lijcken van de Raet.
- Wesley der Stadt.**
- 1. Redout bouwen.
 - 2. Redout bouwen.
 - 3. Redout bouwen.
 - 4. Redout bouwen.
 - 5. Redout bouwen.
 - 6. Redout bouwen.
 - 7. Redout bouwen.
 - 8. Redout bouwen.
 - 9. Redout bouwen.
 - 10. Redout bouwen.
 - 11. Redout bouwen.
 - 12. Redout bouwen.
 - 13. Redout bouwen.
 - 14. Redout bouwen.
 - 15. Redout bouwen.
 - 16. Redout bouwen.
 - 17. Redout bouwen.
 - 18. Redout bouwen.
 - 19. Redout bouwen.
 - 20. Redout bouwen.
 - 21. Redout bouwen.

Echale van de Rhynlausche Roeden.

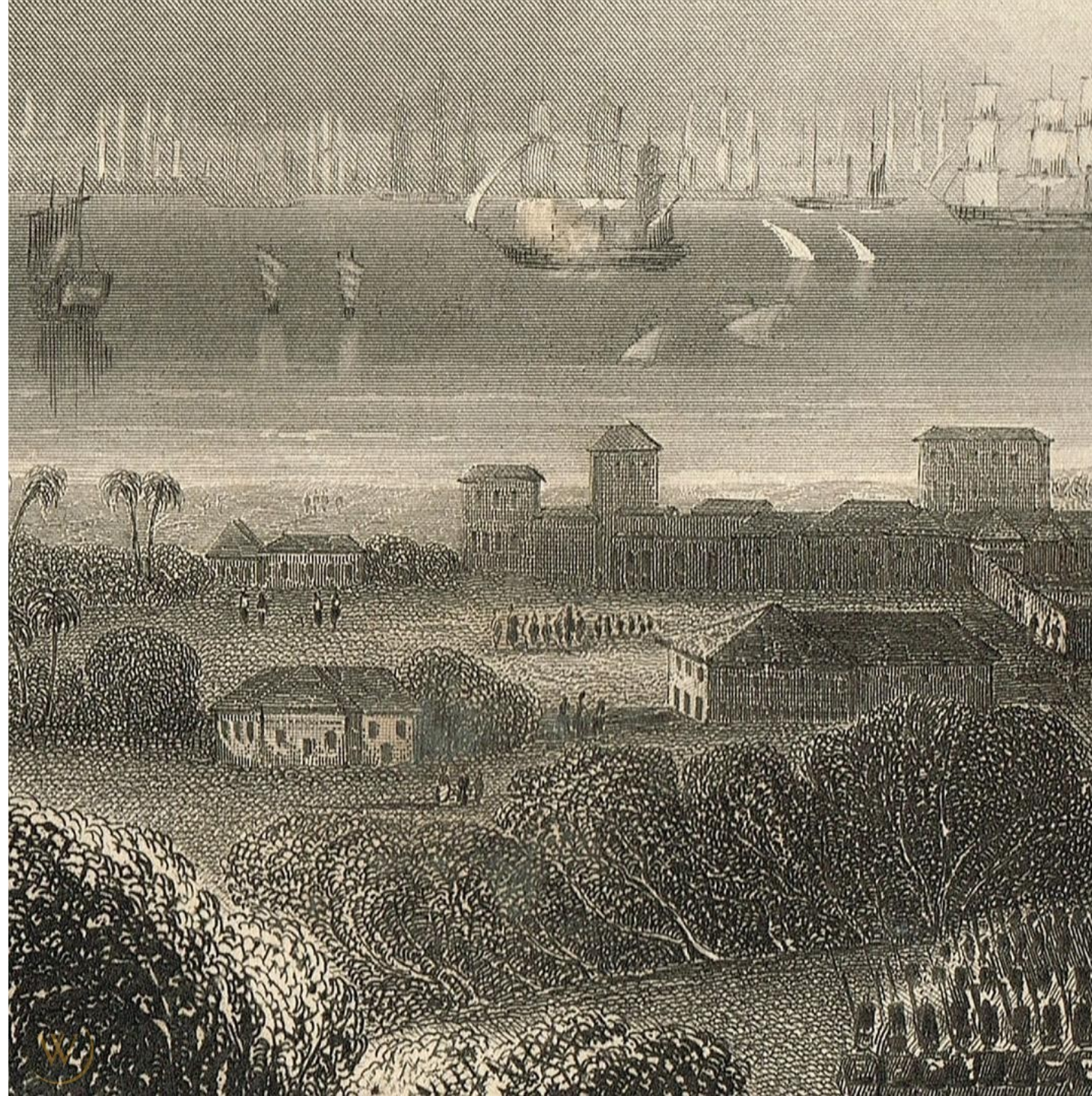
**Dutch
Batavia
1681 (1619)**

Singapore – Straits Settlement (1819)

View of Singapore Town & Harbour taken from the Government Hill.

Singapore 1840

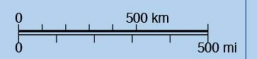

SOUTHEAST ASIA

- ★ National capital
- Major city
- Lake
- International boundary

Mercator Projection

Malacca Gateway Project (14 billion USD)

Atlantický, baltský a středomořský obchod

- **Atlantik:**
 - jen dílčí úspěchy; dobyli pevnost Bahia (Braz.), Recife a Pernambuco – třtinové plantáže (1630);
 - **1654 ztratili Brazílii** v důsledku povstání; WIC ztrátová, reorientace na obchod s otroky;
- V **SZM** ukončili **benátskou dominanci:**
 - po dobytí **Egypta Otomany 1517** - snaha nových vládců zajistit příjem z rent z koření (obrana Adenu); kompromis s POR; s udržení Otomanů se udržely Benátky;
 - to se změnilo s **NED monopolem** – dodávky o 30-40% levnější než POR; stačilo na **vytlačení BEN a Levantského obchodu**; VOC se primárně nesnažila maximalizovat zisk, ale udržet pozici primárního dodavatele;
 - další rána pro Benátky je **konkurence** jejich **exportu vlněných látek** do Egypta a Levanty; italské gildy trvají na exportu drahých těžkých látek, západ (NED a ENG) dodávají levnější a lehčí zboží (masová poptávka); padělání značek a nižší dopravní náklady;
 - po porážce u **Lepanta 1571** byli Otomani ochotni spojit se s **protestanty** proti společnému nepříteli – katolickým Habsburkům; obchodní koncese na úkor Benátek;
- Drastické **důsledky válek** mezi NED a Habsburky:
 - **SPA** utratilo mnohem víc než získalo z Nového světa (tvrdé zdanění zemědělství a **půjčky** z Itálie);
 - také **NED** růst státního **dluhu a daní**, ale půjčují si v Amsterdamu a úroky (s blížícím se vítězstvím) klesají;
- I přes prestiž **obchodu s Asií** zřejmě nikdy nebyl tak důležitý jako **obchod s Baltem**, lov sledů ani obchod ve **SZM**;

Bitva u Lepanta (1571)

Paolo Veronese

 Holy League:

 Spanish Empire

- Spanish Naples
- Kingdom of Sicily
- Kingdom of Sardinia

 Papal States

 Republic of Venice

 Republic of Genoa

 Duchy of Savoy

 Grand Duchy of Tuscany

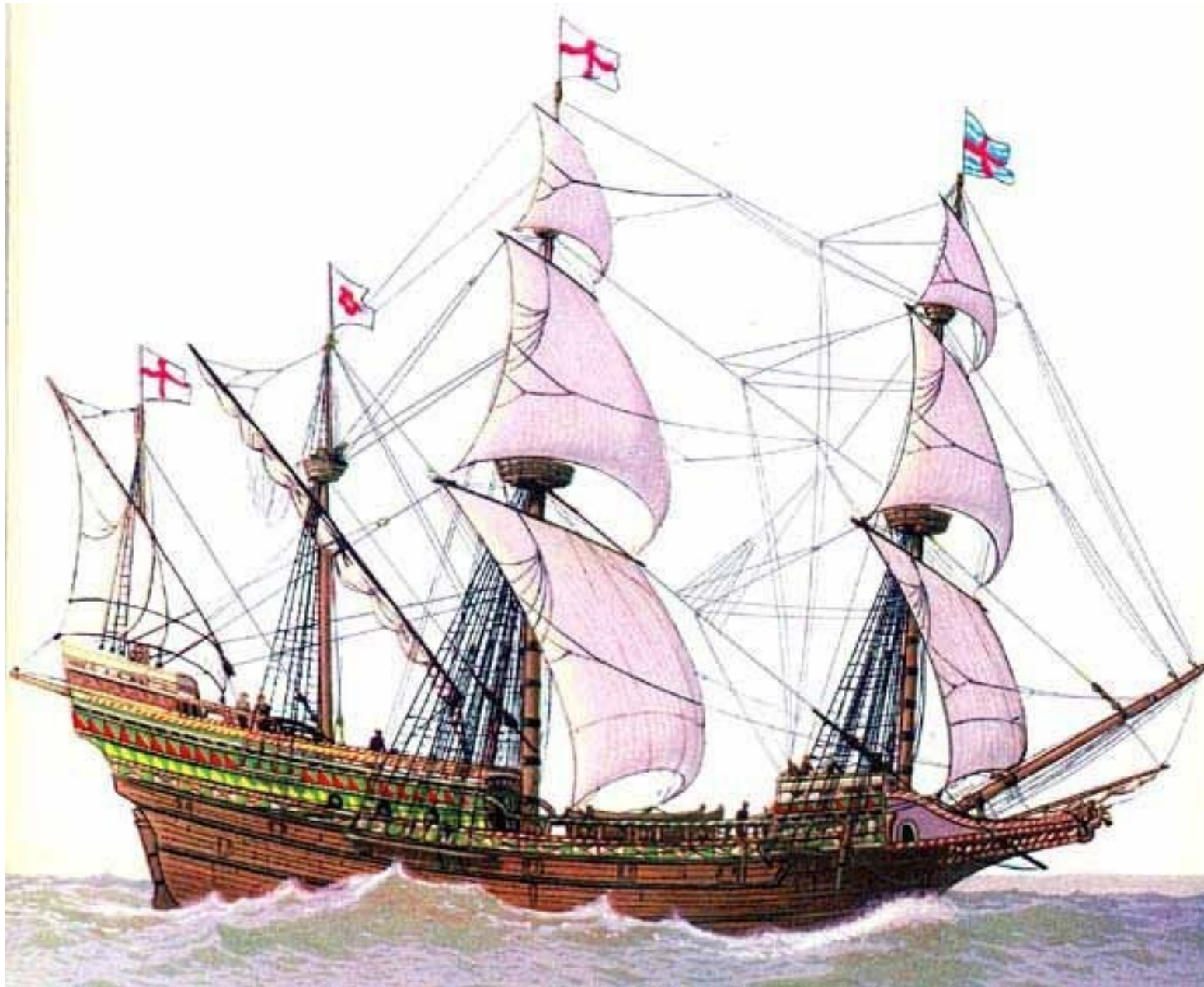
 Order of St. John

 Ottoman Empire

Anglie – politický vývoj

- 1215 **Magna charta**, neúspěch Jana Bezzemka – nutnost **konzultovat daně**; od 1265 šlechtou volený **parlament**; **gentry a obchodníci**;
- **Tudorovci**:
 - **Jindřich VII. Tudor** (1485-1509) – centralizace, **odzbrojení šlechty**;
 - **Jidřich VIII.** (1509-1547) budování byrokratické správy a **odluka církve** (zrušení klášterů); možnost absolutismu – soupeření o kontrolu nových mocenských nástrojů, **silný třetí stav**;
 - **Marie I. Tudorovna** (1553-1558), katolička, manžel **Filip II.** španělský – krvavé potlačení povstání;
 - **Alžběta I.** (1558-1603) – urovnala rozpory, omezila moc šlechty a posílila kabinet; **válka se SPA (1588** Neporazitelná Armada);
- ENG nová **námořní velmoc** – bohatnou **obchodníci a města**;
- **Stuartovci**:
 - **Jakub I. Stuart** (1603-1625) – snaha o oslabení parlamentu, spor o **monopoly** (700 položek 1621); 1623 parlament upírá koruně monopoly v domácím obchodě;
 - **Karel I.** (1625-1649) – nesvolává **parlament**, financuje vynucenými půjčkami a monopoly na IT; válka se Skotskem – nucen svolat Parlament, ten odmítá spolupráci; znovu svolán kvůli neúspěchu ve válce (Skot.) 1642, odmítá se rozpustit a po Naseby (1645) král zajat a **1649 popraven**;
 - **Republika** pod protektorem Cromwellem (od 1653), **1660** obnovena **monarchie**;
 - Karel II. a **Jakub II.** (1685-1688), snaha o **absolutismus** – další válka a **Slavná revoluce 1688**;
- Parlament zve NED stadholdera **Viléma Oranžského**, ten spolu s Marií II. vládne (1689-1702);
 - **Listina svobod** podřizuje královskou moc zákonu, **Parlament** rozhoduje v oblasti **hospodářské politiky**;
 - Změna **daňové politiky** (místo odporu -> **podpora** zdanění a výdajů- flotila); změna systému výhodného pro pozemkové vlastníky, zrušeny královské **monopoly**;
- Místo **obchodních privilegií** pro **klienty** změna na agresivní **podporu anglických** obchodníků a **podnikatelů** – **národní zájmy**;

	Počet lodí	Průměrná kapacita lodi (tuny)
Norsko	200	200
Archangelsk	25	360
Grónsko	150	267
Středomoří	200	360
Baltský obchod	735	282
Lov sledů	1 000	60
Pobřežní obchod	1 000	40
Západní Afrika a Západní Indie	100	400
Asie	100	600
Celkem	3 510	162

Ark Royal (1587)
Anglická galeona 2/2 16st.

Anglo - nizozemské války

- Po vítězství ve válce o nezávislost - na **zenitu** moci; NED pro Cromwella jediný **protestantský spojenec**; kombinace obdivu a závisti...;
- **Anglická výchozí pozice:**
 - populace, **zdroje**, soběstačnost v potravinách;
 - produkuje ale jen **nezpracované vlněné látky** + NED loví **sledě** v severním moři;
 - ENG producenti **nedokáží NED nahradit** (zkušenosti, služby, konexe, kapitál);
 - silná sebevědomá **střední třída**;
- **Zákony o plavbě** (1651) – přepadání NED lodí; **první válka** (1652-1654) – nerozhodné střety (řadová taktika); vyčerpání (*dohoda o Vilémovi*);
- Karel II. – pokus o dosazení synovce na Stadtholdera – **druhá válka** (1665-1667) (Čtyřdenní bitva a Medway, *de Ruyter*); otřesené sebevědomí;
- Karel II. vázán **dohodou** s **Ludvíkem XIV.** (FRA) – **společný útok** na **NED** (1672 hrozná situace – ale strategické vítězství, zapojení SPA a RAK – **separátní mír** pro ENG 1674);
- Pro **NED uspokojivé výsledky** vojensky, ale blokády **narušily ochod** (roste cena sledů a obilí), riziko – vyčerpávající **ochrana flotil**;
- **Vstup** ambiciózní **Francie:**
 - **Colbert** (1661-1683) se snaží vymanit z **dovozů** oděvů, sýrů, ryb, oleje a cukru – budování **moderních sektorů**;
 - FRA 1664, 1667 **zvýšení cel** na klíčové **NED exporty** – **válka 1672-1678**;
 - po válce dokonce **odvolání FRA cel**, ale hospodářský **systém NED** trvalý tlak **nevydržel**;
- Část obchodní elity se přesunuje do Londýna, **růst NED zpomaluje**; **1780 GB** definitivně **předstihuje** NED v příjmu na obyvatele, válečná flotila NED se v 18st. stává zanedbatelnou silou;

The Prince of Orange, William III, Embarked from Holland, and Landed at Torbay, November 4th, 1688, after a Stormy Passage (W. Turner)

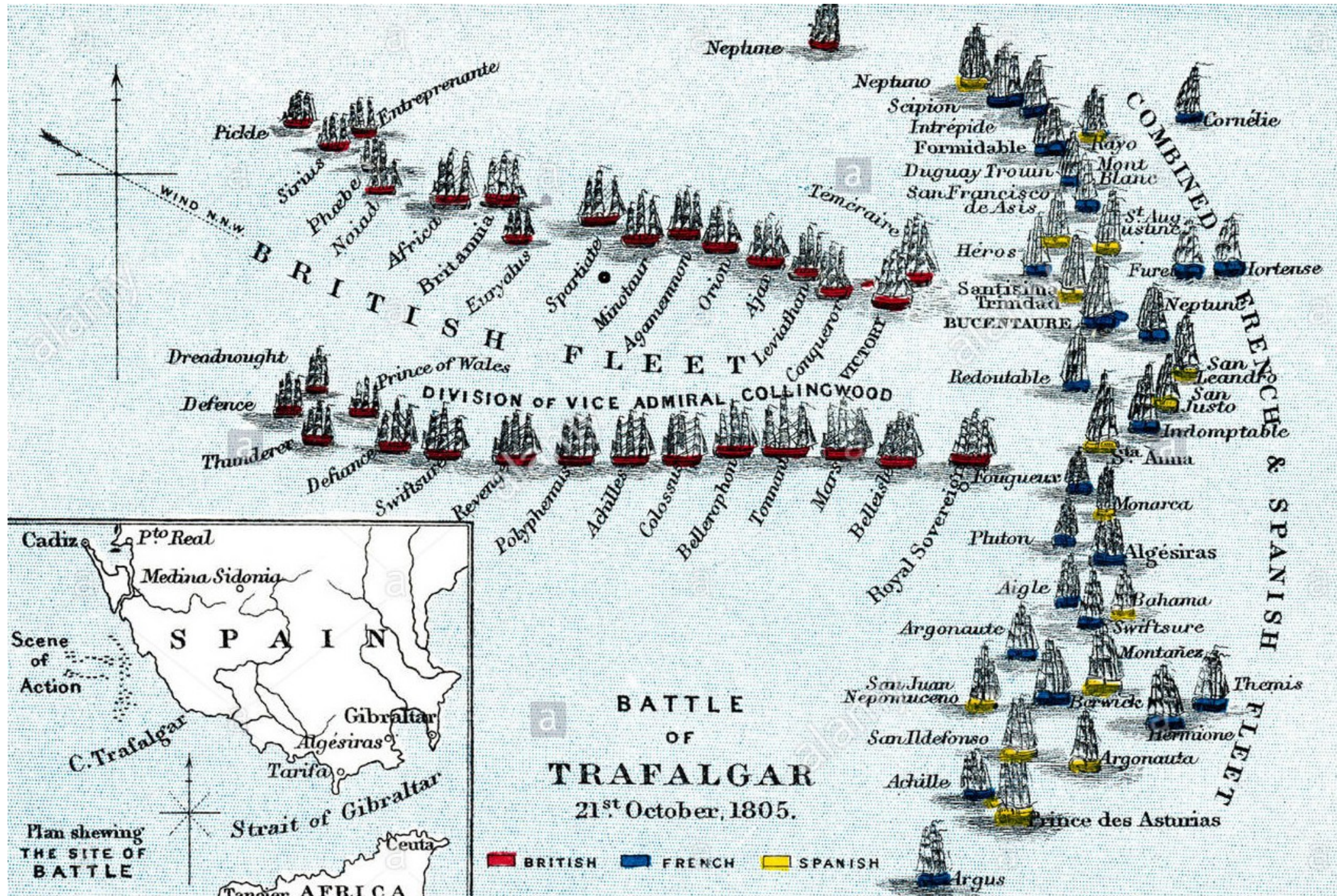
"Burning English ships" by Jan van Leyden

Royal Charles (Medway), captured by the Dutch after the Raid on the Medway, June 1667 - Jeronimus van Diest

Mirror returned
2012 to Greenwich
maritime museum

WIND N.N.W.

Picde
Sirius
Phaëbe
Noiadi
Africa
Britannia
Euryalus

Dreadnought
Defence
Thunderer
Defiance
Prince of Wales
Switsure
Reveny

Spartiate
Minotaur
Agamemnon
Orion
Ajax
Leviathan
Conqueror
VICTORY

Neptune

Neptuno
Scipion
Intrépide
Formidable
Duguay Trouin
San Francisco de Asis

Héros
Santísima Trinidad
BUCENTAURE
Redoutable

Rougeaux
Pluton
Argonaute
San Juan Nepomuceno
San Ildefonso
Achille

Argonaute
San Juan Nepomuceno
San Ildefonso
Achille

Argus

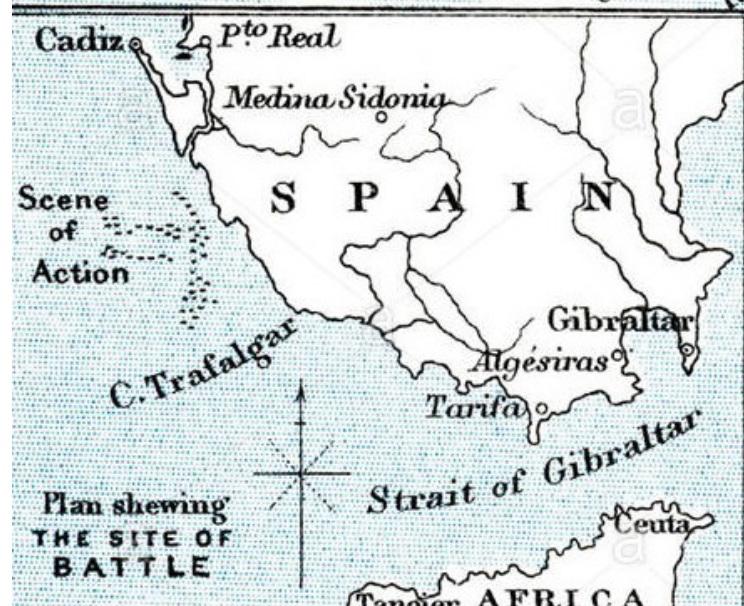
COMBINED FRENCH & SPANISH FLEET
Cornélie
Mont Blanc
st. Augustin
Furet
Mortense
San Leandro
San Justo
Indomptable
sta Anna
Monarca
Algésiras
Bahama
Swiftsure
Montañez
Thémis
Hermione
Argonauta
Prince des Asturias

DIVISION OF VICE ADMIRAL COLLINGWOOD

BATTLE OF TRAFALGAR

21st October, 1805.

BRITISH FRENCH SPANISH

Plan shewing THE SITE OF BATTLE

Války za nezávislost se Španělskem	Obchodní války s Anglií	Evropské války – rovnováha moci, území a náboženství
1560–1609	1652–1654	1618–1648 (třicetiletá)
1621–1648	1665–1667	1688–1697 (Augšpurská liga)
	1672–1674	1701–1713 (Španělské dědictví)
	1780–1783	1756–1763 (sedmiletá)
		1795–1815 (Revoluční a napoleonské)

Přepravní kapacita evropských obchodních flotil (tuny)

	1470	1570	1670	1780
Nizozemí	60 000	232 000	568 000	450 000
Německo	60 000	110 000	104 000	155 000
Británie	-	51 000	260 000	1 000 000
Francie	-	80 000	80 000	700 000
Itálie, Portugalsko, Španělsko	-	-	250 000	546 000
Dánsko, Norsko, Švédsko	-	-	-	546 000
Severní Amerika	-	-	-	450 000

Anglická expanze - Amerika

- Zámořská expanze začala **korzářskými útoky** na španělský obchod a budováním obchodního a válečného loďstva;
- Následně zakládání prvních osad: příklad **Jamestown** 1607;
 - Severní Amerika **zbyla** (není nucená práce); Virginská společnost, kmenový spolek Powhatan (60 z 500 na jaře 1610); pracovní režim, rezignace 1618; od 1619 **Shromáždění** s volebním právem majetných mužů;
 - 1632 **Baltimore** (Maryland), pokus o hierarchickou kolonii; stejně neúspěšná Karolína 1663;
 - 20.léta 18st. všech 13 kolonií má systém s Guvernérem a Shromážděním;
- Dvě geografické oblasti **ostrovy** (plantážová, otrokářská ekonomika) a **pevnina** (Cromwell: NE a poor, cold and useless place...):
 - Příklad **Jamajka** 1655: plundrování, nájezd na **Portobello** 1668, reinvestice zisku do plantáží – export zboží na ENG lodích, odsávání zisků SPA, trh pro průmysl a prodej SPA koloniím;
 - 1770 již 4x více lidí na **pevnině** – od 1620 vzniká **diverzifikovaná ekonomika**; kukuřice, kožešiny, dobytek, ryby, lodě, rejdařství; **Boston**: brzy finanční elita a bankovní služby; ekonomika komplementární s Karibikem; vyvážené demografické složení, replikace sociálních institucí;
- **V severní Americe:**
 - **dostupná půda**, nízké renty, **nákladná práce**; vzdělání a výcvik – při neuspokojivých podmínkách odchod; rychlý růst populace;
 - Severní kolonie (**NE**) se **industrializují**; Maryland a Virginie monokulturní ekonomika (tabák); Carolina a Georgie osídleny imigranty z Karibiku – kopie (rýže a indigo, pak bavlna); nedostatek pracovní síly řešen otroky;
- Regulace **zákony o plavbě** (1651,1660,1663) – proti zprostředkování obchodu + některé komodity pouze do ENG a případně reexport (tabák, bavlna, indigo); zákaz průmyslu -> protianglické nálady...;

Soupeření **Británie** a **Francie** o zámořské impérium

- 1689-1815: **64 let válčení**; střet **námořní** a **pozemní** velmoci;
- **Francie v Novém světě (NW)**:
 - **poslední**, severní cesta; tresky a kožešiny, obchodní stanice a kontakty s indiány;
 - **Nová Francie (NF)**: 1608 **Quebeck, Montreal**; řetěz opevněných osad, Mississippi a 1718 **New Orleans**;
 - Nedovolili Hugenotům emigraci, nezáměr na masové **migraci** (zisky a mzdy), vysoké **náklady** na obranu;
 - **Karibik**: Martinique, Guadeloupe, **Saint-Domingue** – třtina (otroci);
- Mocenské soupeření v koloniích odrazem **válek** na kontinentu:
 - **Augšpurské ligy** (1688-1697) (FRA L.XIV) – válka krále Viléma (Iroquéská konfederace);
 - **Španělské dědictví** (1701-1714) (L.XIV a Filip z Anjou - SPA), v NW znesnadnění merkantilistických restrikcí, 1703 CA;
 - Jenkinsovo ucho (1739-1748) – asiento (dovoz do SPA kolonií), nájezd na Portobello (PAN);
 - (Rakouské dědictví 1740-1768);
 - **Sedmiletá válka** (1756-1763):
 - GB vs. FRA v Atlantiku + RAK vs. PRU (Kladsko a Slezsko);
 - v NS od 1753 – tlak na Mississippi + New Orleans;
 - v Evropě s **UK** jen **HAN** a **PRU** (Friedrich II. – úspěchy);
 - **FRA – fiasko**, místo invaze UK prohry **Lagos** a **Quiberon** – fatální pro kolonie;
 - **1759** rok zázraků: dobyli **Quebeck** a Montreal, Gua+Mar, **Pondichery** 1761, pevnosti v SEN a GAM; vstup **SPA** 1762 – UK obsazuje Kubu a Filipíny;
 - mír: **NF pod GB** + karibské ostrovy a Florida, FRA vráceny cukrové ostrovy a SPA Manila a Havana;
- **Námořní dominance**: západní squadrona, řadové lodě, obrovské náklady;
- Poválečná **recese** – GB Parlament odmítá daně i default, přesun **nákladů na kolonie** (podmínka zastoupení); **zákaz expanze** na západ; požadavek **nezávislosti** Sev.Am. kolonií **1776** (1778 FRA, NIZ, SPA); GB v izolaci; **1783** nezávislost **USA**.

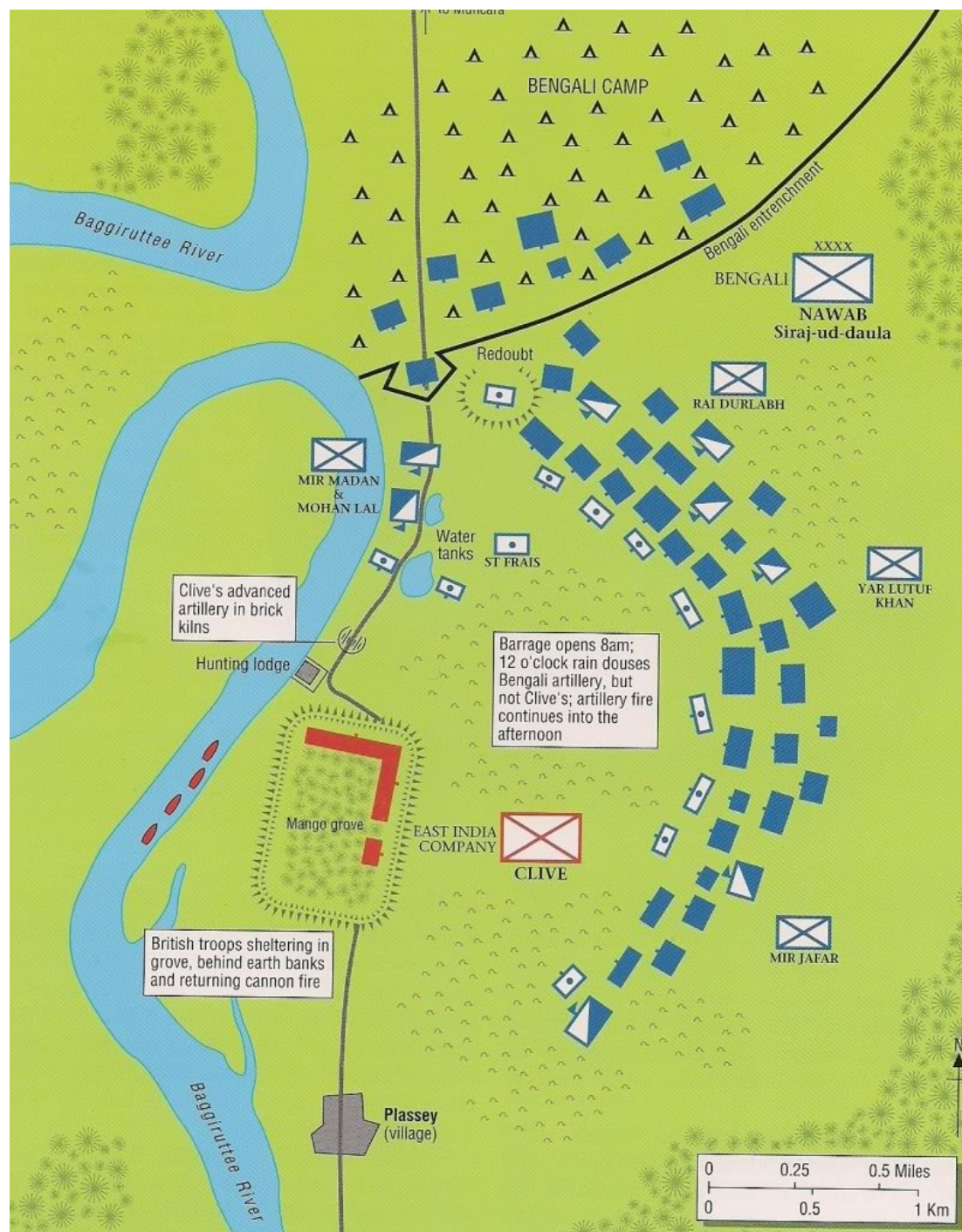
Battle of Quiberon Bay: the Day After Richard Wright 1760

Britské impérium v Asii

- **Vých.ind. spol.** (EIC 1600); cíl **koření** na Molukách (neúspěch NED); **pobřeží Indie**:
 - 1607 **Surat** (dostupnost zboží a blízkost Mugh.říše);
 - **budování pozice** – eskorty obchodníků a poutníků – obchodní **privilegia**: **Madras** 1639, **Bombaj** 1661 a **Kalkata** 1690; zakoupení „feudálních práv“ v **Bengálsku** (1698);
 - **roztržka s říší 1688** – obsazení skladišť v Suratu, obnovení privilegií;
- **Mughálská říše** (1526-1858) nejvýznamnější v Indii:
 - Bábur z Kábulu (turkický kmen), **Pánípat 1526** vítězí nad Dillím – obsazení Dillí a Agry (centra);
 - Expanze za Kabara a **Aurangzéba** (1658-1701) (výnosy 10x L.XIV), 150mil obyv., překročení **optimálního bodu**;
 - Agresivní **konfederace Maratha** (šíité) – konec **náb.tolerance** v Mugh.říši – finanční **přetížení** a úpadek;
 - **1803** císař Šáh Alem pod **GB ochranu**, **1858 Viktorie** císařovna Indická;
 - **Ek.systém**: **džagír** (nedědičně propůjčená půda), mansab (+voj. povinnost); polygamní dvory, **kasty**; postupně monetizace-daně; doplněk: obchodní příjmy; špičkový **exportér manuf. textilní** produkce (celosvětová poptávka – od mušelín po koromandel);
 - **zaostávání** v inovacích (železo, ocelové zbraně), dostupnost **pracovní síly**, **nízké mzdové náklady**; pak **politiky GB** (dovoz surovin, likvidace prům.);
- **Britská expanze**:
 - malá armáda místních + **E. důstojníci** a **dělostřelectvo** + **diplomacie** využívající místní konflikty -> možnost ovládnutí lokálních států a provincií jako loutek (Dupleix);
 - **Bengálsko** – autonomní vláda, **bavlněný textil**; **1756** přepad **Kalkaty** (podpora FRA), expedice Roberta **Clivea**: obsazení Kalkaty a bitva u **Palásí 1757** (3050 vs. 62k) -> **smlouva 1756** na právo **výběru výnosů** z bavlny a hedvábí; **GB protektorát** – skandály a reforma;
 - Obchod s **bavlněnými látkami** a **oděvy** – **Indie** největší producent, **60-80% obchodu EIC** v **1750**; objednávky z GB, kontrakt s místními obchodníky, zpracování v manufakturách ve vnitrozemí, dodání do přístavů a do GB;
 - Obchod s **čajem** (1/3 obchodu) a **opiem**: postupný **pokles potřeby stříbra** (z 75% exp.GB na 30%); **opium** za **čaj** (Kalkata - Kanton)
 - dříve **E poptávka** zlepšovala **ToT Asie**, daně z **BENG** a **opium**: **obrat** v toku **stříbra** a **dezindustrializace**;

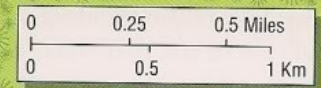

Clive's advanced artillery in brick kilns

Barrage opens 8am; 12 o'clock rain douses Bengali artillery, but not Clive's; artillery fire continues into the afternoon

British troops sheltering in grove, behind earth banks and returning cannon fire

Komoditní složení evropských exportů z Asie do Evropy

Portugalsko (% , hodnota)	1513–1519	1608–1610
Pepř	80,0	69,0
Molucké koření	9,0	0,03
Jiné koření	9,4	10,9
Textil	0,2	7,8
Indigo	0,0	7,7
jiné	1,4	4,6
VOC (Nizozemí) (% , hodnota)	1619–1621	1778–1780
Pepř	56,4	11,0
Jiné koření	17,6	24,4
Textil a surové hedvábí	16,1	32,7
Čaj a káva	0,0	22,9
jiné	9,9	9,0
EIC (Británie) (% , hodnota)	1668–1670	1758–1760
Pepř	25,3	4,4
Textil	56,6	53,5
Surové hedvábí	0,6	12,3
Čaj	0,03	25,3
jiné	17,5	4,5

c.1740-1760
Day dress
Wood-block printed cotton
British, textile Indian

A fairly simple and inexpensive printed cotton

A very fine muslin that's been embroidered in gold. Dress, 1795

Politický vývoj ve Francii, UK

- 1680-1780 **UK arm. a nám.** se ztrojnásobilo (vojenské **výdaje** 70%+ výdajů státu a 14% HDP v 1760);
 - **výběr daní** – centralizovaná správa, nepřímé daně (2x/obyv. vs. FRA); nižší **úroky** z půjček; (NED top zdanění – ochrana obchodu);
- **FRA:** do revoluce **absolutismus**; **aristokracie** a **klérus** neplatí daně a rolnické dávky, **cechy** nepřipouští trh; **merkantilismus Colberta** (1665-1683) protekcionismus a státní podpora **průmyslu**;
- Neúnosné **náklady válek** – katastrofální stav rozpočtu a nutnost daňové reformy:
 - **1787** svolání Shromáždění **notáblů**, neúspěch a svolání **Generálních stavů** (od 1614) – snaha o **udržení privilegií** -> omezení absolutismu;
 - **Národní shromáždění** – reprezentován **třetí stav** (podpora **ulice**, Bastila);
 - Nová **ústava 1791**: **radikální** (**feudální** systém, privilegia, **způsobilost**, **cechy**) (útěk a poprava krále 1793);
 - Od roku 1792 **protifrancouzské koalice**...
- **UK:**
 - **moderní průmyslové výroby** (železo, uhlí, papír...bavlna), **obchod** a **zpracování koloniálních** produktů;
 - **Impérium**: 1/3 daňových výnosů z **koloniálního zboží** (1800);
 - čaj, cukr, tabák zboží **masové spotřeby**; **zámořské exporty** (drobné pům.zboží) na konci 18st. 3x více než do E (vs. **FRA** absence dyn.trhu, reexport cukru ze S-D);
- Proměna **UK obchodu**:
 - před občanskou válkou 80% exportů **vlněné produkty** do E; v 1700 nové **koloniální produkty** již 50% -> rozvoj **dopravních** a **finančních služeb** (nahrazení NED);
 - odstranění **korporátních monopolistických privilegií** -> **národní „monopoly“**; **parlament** – **podnikatelská třída** – **národní zájem** - **národní stát**;